

VOORWOORD

TAAL- EN IDENTITEITSKWESTIES. VAN WEST-VLAAMSE VOLKSLIEDEREN TOT OSTBELGIEN

Het is een bekend probleem in het onderzoek naar processen van natievorming dat historici meestal kijken door de lens van elites. Hoe gewone mensen, in de 19de eeuw vaak ongeletterd, zich nationaal identificeerden, blijft daardoor vaak buiten beeld. De jonge Gentse historicus Seppe Roose licht een tip van de sluier op basis van een onderzoek naar meer dan twaalfhonderd West-Vlaamse marktliederen uit de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw. Hoewel het gros van deze liederen handelt over lokale kwesties, zijn er indicaties over nationale identificaties in terug te vinden. Etnische identificaties met Vlaanderen waren al voor de Eerste Wereldoorlog wel degelijk aanwezig, terwijl België eerder in civiele termen werd bezongen, vaak negatief en in relatie tot klachten over armoede en sociale achteruitstelling. Ook anti-Waalse sentimenten in enkele liederen baden in een sociaal-economische sfeer. Pas in en na de Eerste Wereldoorlog duiken Belgische vaderlandsmithen en -symbolen op in bestudeerde volksliederen.

Voor zover bekend, bevatten de West-Vlaamse volksliederen geen referenties aan de nieuwbakken Belgen uit het gebied dat we vandaag *Ostbelgien* noemen en dat België annexeerde na de Eerste Wereldoorlog. Machteld Venken, specialiste transnationale geschiedenis aan de Universiteit van Luxemburg, bestudeerde hoe onderwijs werd ingezet als instrument van pacificatie en nationalisatie in de talrijke grensgebieden die als gevolg van de vredesverdragen in een ander land terechtkwamen. Met de aanhechting van dit gebied, waar het gros van de bevolking Duits sprak, had België er een taalproblematiek bij. Het baart geen verwondering dat ze resoneerde met de Vlaamse kwestie. Gouverneur Herman Baltia, die deze ‘Oostkantons’ tussen 1919 tot 1925 autoritair bestuurde met het doel ze te integreren in België, splitste op basis van een talentelling het gebied op in een grote Duitstalige regio Eupen-Sankt Vith en een kleinere Franstalige regio rond Malmédy. Hij paste er de taalwet op het lager onderwijs van 1914 toe die voorzag dat kinderen onderwijs kregen in hun moedertaal, weliswaar met de verplichting in de Duitstalige regio ook Frans te leren al vanaf het eerste leerjaar. Er werd in Eupen ook een Franstalige school opgericht die uitsluitend toegankelijk was voor kinderen van gezinnen die ingeweken waren. Ze was niettemin een doorn in het oog van het Eupense stadsbestuur dat na het vertrek van Baltia de school wilde opdoeken maar *overruled* werd door minister van Onderwijs Camille Huysmans die de ‘vrijheid van de familie vader’ inzake de keuze van onderwijs wilde handhaven. Op de vraag van het stadsbestuur om in de Duitstalige scholen de verplichting tot het aanleren van de Franse taal pas in het vijfde leerjaar in stellen zoals dat in Vlaanderen het geval was, landde Huysmans met het derde leerjaar op een compromis. De in 1932 door de Vlaamse beweging afgedwongen taalwet op het onderwijs werd door de gemeentebesturen in de regio Malmédy dankbaar gebruikt om opnieuw Duitstalige scholen in te richten.

Dit nummer van *WT* bevat een nieuwe rubriek: Voorproef. Er worden artikels in opgenomen die later zullen verschijnen in de digitale *Encyclopedie van de Vlaamse beweging*, maar die nu reeds als *appetizer* worden aangeboden, omdat ze boeiende en vernieuwend zijn. De Leuvense historicus Wilfried Weets bijt de spits af met een bijdrage over het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond aan de Leuvense universiteit.

WT heeft geen traditie in het publiceren van ingezonden stukken naar aanleiding van de publicatie van een artikel. In dit nummer verschijnen er maar liefst drie als replek op twee artikels uit de laatste twee nummers. Ze worden gepubliceerd in de rubriek Forum zonder verdere redactionele ingrepen. De auteurs ontvingen ook niet de gebruikelijke commentaar van de redactie.

De bekende kenner van het economisch denken van de Vlaamse beweging Olivier Boehme, is van oordeel dat het artikel van Dries Goedertier over de Vlaamse Ingenieursvereniging (zie *WT*, 2022/3) bepaalde aspecten van zijn magnum opus *Greep naar de markt* onjuist interpreteert of in een verkeerd daglicht plaatst, maar erkent wel dat het artikel nieuwe inzichten biedt terwijl hij bepaalde van zijn eigen concepten verder aanscherpt in zijn replek. Zo boeken we vooruitgang in ons inzicht van het verleden van de Vlaamse beweging. Van een totaal andere orde is de korte reactie van Frank Judo op het artikel van Dieter Vandenbroucke over het antisemitisme van Frantz Van Dorpe (zie *WT*, 2022/4) dat niet kon/mocht verschijnen in de colloquiumbundel waarvan Judo de eindredacteur was. Geen censuur, alleen slechte communicatie van anderen, zo trekt hij zijn paraplu open terwijl hij Vandenbroucke ook nog eens indiscreties verwijt. *Adding insult tot injury* heet dat in een onvertaalbaar Engels. Jan Creve, auteur van een boek over Van Dorpe en het Verdinaso en van een artikel dat wél in de acta van het colloquium mocht verschijnen, reageert op de inhoud van Vandenbrouckes artikel en met name op de kwalificaties 'summier en misleidend' die de auteur toeschrijft aan Creves bijdrage, althans wat betreft de behandeling van het antisemitisme van Van Dorpe in zijn Verdinaso-jaren. Het gaat over de mate waarin Van Dorpe antisemitisch is en de draagwijdte ervan. Creve verdrinkt de vis in het water. Van Dorpes antisemitisme was een echo van een veel breder verspreid banaal antisemitisme en er zijn geen bewijzen dat zijn en andere antisemitische geschriften van dinasoprominenten een direct verband hebben met de radicale antisemitische houding én daden van hun volgelingen tijdens de bezetting. Dat een groot aantal dinaso's in de radicale collaboratie verzeilde en sommigen ook als Jodenjagers optraden, lijkt toch vast te staan, zoals het ook steeds duidelijker wordt dat het antisemitisme veel breder en dieper aanwezig was in het Verdinaso dan tot hertoe werd aangenomen. Wordt ongetwijfeld vervolgd in de biografie die Vandenbroucke voorbereidt over Joris Van Severen.

Bruno De Wever, hoofdredacteur